

**Rozwój polityki ochrony przyrody i ochrony środowiska w Europie
oraz wychowania i nauczania**

W dniach 9—11 czerwca 1983 roku zostało zorganizowane w Wiedniu przez Austriackie Towarzystwo Ochrony Przyrody i Środowiska Przyrodniczego (Österreichische Gesellschaft für Natur- und Umweltschutz) międzynarodowe sympozjum poświęcone problemowi długoletniego rozwoju polityki ochrony przyrody i ochrony środowiska w Europie oraz wychowania i nauczania w tym zakresie.

Obrady toczyły się w zabytkowym pałacyku tzw. Domu Europejskim (Europa Haus) położonym na południowo-zachodnim krańcu Wiednia. W Sympozjum wzięło udział około 60 uczestników z wielu państw europejskich w tym z Austrii, Belgii, Bułgarii, Czechosłowacji, Grecji, Holandii, Irlandii, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Republiki Federalnej Niemiec, Polski, Szwajcarii, Węgier, Włoch i Związku Radzieckiego.

Polskę reprezentowało 5 osób (prof. dr Włodzimierz Michajłow, prof. dr hab. Henryk Zimny, prof. dr hab. Kazimierz Klimek, dr Bogdan Ledwowski, doc. dr hab. Wiesław Stawiński). Uczestnicy Sympozjum reprezentowali różne zawody i specjalności. Byli wśród nich naukowcy, nauczyciele, dyplomaci, artyści i dziennikarze, pracownicy administracji państwowej i samorządowej, inżynierowie i studenci. Obok obrad plenarnych miała miejsce praca w dwóch grupach tematycznych:

1. Organizacje prowadzące naukową i praktyczną działalność w dziedzinie kształcenia i wychowania na rzecz ochrony przyrody i ochrony środowiska.

2. Problemy informacji społecznej i udziału społeczeństw w ochronie przyrody i ochronie środowiska jako składnik polityki ochrony środowiska człowieka.

Otwarcia obrad dokonali w dniu 9 czerwca dr Herbert Moritz, przewodniczący Austriackiego Towarzystwa Ochrony Przyrody i Środowiska Przyrodniczego oraz dr Willibald Pahr, minister Spraw Zagranicznych Austrii.

Dr Herbert Moritz zwrócił uwagę, że po raz pierwszy zebrali się przedstawiciele społecznych organizacji z wielu wschodnich i zachodnich państw, o różnych systemach politycznych i społecznych, celem przedyskutowania coraz to bardziej ważnych problemów ochrony przyrody i ochrony środowiska w zakresie międzynarodowych działań. Idea zwołania tego rodzaju Sympozjum zrodziła się w 1982 roku w Nairobi w czasie Sympozjum „Środowisko i Przyszłość”, zorganizowa-

nego również przez społeczne organizacje ochrony przyrody i środowiska. Dr H. Moritz scharakteryzował następnie założenia, strukturę organizacyjną i działalność Austriackiego Towarzystwa Ochrony Przyrody i Środowiska (Österreichische Gesellschaft für Natur- und Umweltschutz). Wśród różnorodnych kierunków działań dużą rolę odgrywa problematyka kształcenia i wychowania społeczeństw w zakresie ochrony przyrody i ochrony środowiska w pracy różnych towarzystw.

W dziedzinie ochrony środowiska uzyskano w Austrii znaczny postęp. W 1972 powołano odrębne Ministerstwo Zdrowia i Ochrony Środowiska. Od tego czasu nasiliła się konkretna działalność zmierzająca do obniżenia zagrożeń środowiska i życia człowieka, jak i wielokierunkowa międzynarodowa współpraca Austrii. Jednak nadal wiele problemów oczekuje rozwiązania, np. sprawa organizacji Alpejskiego Parku Narodowego i ochrony lasów austriackich przed skutkami tzw. „kwaśnych deszczów”. Pomyślnie rozwiązanie szeregu zagadnień jest możliwe jedynie na międzynarodowej płaszczyźnie.

Minister dr W. Pahr w swej wypowiedzi wskazywał, że szerokie rozumienie kultury obejmuje także warunki życia społeczeństw. Środowisko przyrodnicze i jego wykorzystywanie przez człowieka stanowią ważny element kultury. W aktualnej międzynarodowej sytuacji wzrasta znaczenie prywatnych i społecznych inicjatyw oraz kontaktów między społecznymi organizacjami zajmującymi się ochroną przyrody i środowiska przyrodniczego. Przyczyniają się one nie tylko do uzyskiwania doraźnych rezultatów, lecz również do nawiązywania i pogłębiania międzynarodowej współpracy w dziedzinie kultury.

Następnie przemawiali: Prof. dr Ernest Troger, przedstawiciel Austriackiej Komisji UNESCO, Pani Kim Oldfeldt, reprezentująca UNEP (United Nations Environment Programme) w Genewie, Dr Allan Hirsch z ramienia Międzynarodowego Instytutu Analizy Systemów (International Institute for Applied Systems Analysis IIASA).

Dr Konard v. Moltke, przedstawiciel Instytutu Europejskiej Polityki Środowiskowej (Institut für Europäische Umweltpolitik) w Bonn (RFN) powiedział, że obserwuje się cykliczne powracanie nierozwiązanych właściwie problemów. Zagadnienia ochrony środowiska stają się coraz bardziej złożone. Proponowane rozwiązania muszą uwzględniać całość procesów i przemian, a nie tylko jeden czynnik zewnętrznie najsilniejszy. Wobec wszystkich zagrożeń, w tym również spowodowanych zbrojeniami atomowymi, niezbędne są bardziej plastyczne, konkretne i otwarte formy międzynarodowej współpracy.

Prof. dr Reinhold Lob z Centralnego Ośrodka Wychowania Środowiskowego (Zentralstelle für Umwelterziehung, Essen, RFN) mówił o tym, że w edukacji środowiskowej mocno zaakcentowane zostały aspekty przyrodnicze, a w zbyt małym stopniu uwzględnione były aspekty społeczne. Treści dotyczące ochrony środowiska muszą być

zintegrowane z normalnymi treściami szkolnych programów. Edukacja środowiskowa powinna przygotować następną generację do bardziej racjonalnych działań na rzecz ochrony przyrody i środowiska, tak aby uniknęła aktualnie popełnianych błędów.

Prof. dr. Wł. Michajłow w swym wystąpieniu dokonał przeglądu ważniejszych inicjatyw i działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce. Wymienił konferencje krajowe poświęcone problemom nauczania ochrony środowiska (w 1979 r. Krajową Konferencję zorganizowaną przez Polski Komitet MAB, a w 1980 r. przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania konferencję w Białowieży). Ponadto Polski Komitet Człowiek i Biosfera (MAB) działający przy Polskiej Akademii Nauk posiada specjalny zakład zajmujący się problemami edukacji środowiskowej. Patronuje także dydaktycznemu eksperymentowi prowadzonemu w wielu szkołach i opracowuje podstawy „dydaktyki środowiskowej”.

Popołudniowym obradom plenarnym przewodniczył prof. dr Włodzimierz Michajłow. Pierwszy referat w czasie obrad popołudniowych wygłosił dr Werner Katzmann z Austriackiego Związkowego Instytutu Zdrowia (Österreichisches Bundesinstitut für Gesundheitswesen) w Wiedniu. Przedstawił on „Perspektywy kształcenia środowiskowego w Europie”, scharakteryzował podstawowe warunki niezbędne dla edukacji środowiskowej. Szczególne znaczenie ma kształcenie na najniższych szczeblach nauki obejmujące dzieci do lat dziesięciu. Ważne jest przy tym kształtowanie postawy emocjonalnego zaangażowania dziecka w problemy ochrony przyrody i środowiska.

Hubert David reprezentujący Europejskie Biuro Ochrony Środowiska (European Environmental Bureau) scharakteryzował zadania naukowych i innych organizacji uczestniczących w ochronie środowiska oraz edukacji środowiskowej w referacie opracowanym wspólnie z Tomem Burke.

István Berény scharakteryzował działalność społecznych organizacji zajmujących się ochroną przyrody i społeczne inicjatywy na rzecz ochrony przyrody na Węgrzech. Zaakcentował silnie potrzebę rozwijania lokalnych terenowych organizacji, powstających z oddolnych inicjatyw i pozwalających na skuteczne rozwiązywanie miejscowych potrzeb w zakresie ochrony przyrody i środowiska przyrodniczego.

Ożywiona dyskusja dotyczyła głównie problematyki poruszanej przez referentów. Dyskutanci podawali także przykłady działalności organizacji społecznych we własnych państwach.

Grupy robocze podjęły swą pracę w drugim dniu trwania Sympozjum (tj. 10 czerwca 1983). Autor tego sprawozdania uczestniczył w pracach zespołu zajmującego się problematyką dydaktyczno-wychowawczą. Spośród szeregu wystąpień zreferowane zostaną tylko ciekawsze lub ważniejsze dla czytelnika. I tak np. żywe zainteresowanie uczest-

ników Sympozjum wzbudziło wystąpienie prof. dr hab. Henryka Zimnego, przewodniczącego Ligi Ochrony Przyrody (LOP) na temat działań popularyzatorskich i oświatowych LOP.

Inż. Václav Skopek i inż. Miroslav Landa z Instytutu Ekologii Krajobrazu Czechosłowackiej Akademii Nauk zastanawiając się nad sposobami ekologicznej optymalizacji w Czechosłowacji poruszyli problemy dydaktyczne, w tym sposoby zaznajamiania studentów z problemami ochrony środowiska życia człowieka na Wydziałach Rolnym i Pedagogicznym Uniwersytetu w Czeskich Budziejowicach. Wykłady i seminaria służą opracowywaniu podstawowych zasad pozwalających na zachowanie dla przyszłych pokoleń zdrowego środowiska.

O aktualnym stanie i potrzebach edukacji środowiskowej w Słowacji mówił dr Jan Klejnert, pracownik Słowackiej Akademii Nauk oraz członek Komisji Wychowania IUCN. Przedstawił udział pracowników naukowych Instytutu Eksperymentalnej Biologii i Ekologii oraz Słowackiej Akademii Nauk w pracach popularyzacyjnych, w tym: opracowywanie artykułów, programów radiowych i telewizyjnych, wykłady na różnych konferencjach oraz spotkaniach z młodzieżą i starszą generacją, współautorstwo podręczników, udział w Komisjach zajmujących się problemami dydaktyczno-wychowawczymi. Planuje się zorganizowanie Centrum Informacyjnego Ochrony Przyrody przy Słowackim Instytucie Ochrony Przyrody lub Słowackiej Akademii Nauk, które zajmowałoby się problemami edukacji środowiskowej oraz koordynowałoby współpracę z międzynarodowymi organizacjami (UNEP, IUCN, WWF, FOE, IIF) ochrony przyrody.

Doc. dr hab. W. Stawiński z WSP Kraków, członek Komisji Wychowania przy IUCN przeanalizował problemy dotyczące kształcenia nauczycieli biologii i ich przygotowania do nauczania treści z zakresu ochrony przyrody i ochrony środowiska przyrodniczego.

Inż. Kurt Proházk a (Technologisches Gewerbemuseum w Wiedniu) zreferował udział kształcenia środowiskowego w technicznej szkole średniej (dla uczniów 14—19 letnich) w ochronie środowiska. Tematyka ochrony przyrody i środowiska wprowadzana jest m.in. w ramach przedmiotu geografia z podstawami ekonomii. Ukazywane są przy tym głównie techniczne aspekty ochrony środowiska.

Interesujące pomoce dydaktyczne służące popularyzacji i nauczaniu zagadnień z zakresu ochrony przyrody przedstawiła Pani A. Rambaldi z Włoch, członek Komisji Wychowania IUCN oraz WWF (World Wildlife Fund): przeźrocza, karty i gry dydaktyczne, atlas chronionych zwierząt i lektury poświęcone ochronie zwierząt.

Pani Margret Kopusz (Węgry) zreferowała strukturę treści z ochrony przyrody i środowiska w węgierskich programach szkolnych.

Ogólnie jednak biorąc odczuwało się niedosyt wypowiedzi poświęconych konkretnym problemom dydaktyczno-wychowawczym, np. do-

tyczących celów nauczania, doboru i zakresu treści nauczania, doskonalenia form i metod nauczania treści z ochrony przyrody i środowiska na różnych poziomach nauczania, przygotowania nauczycieli do nauczania ochrony środowiska. Na tym tle uwydatnia się potrzeba ożywienia i pogłębienia międzynarodowej współpracy specjalistów, zwłaszcza dydaktyków przedmiotowych w ramach Komisji Wychowania IUCN.

W ostatnim dniu Sympozjum tj. 11 czerwca miało miejsce wystąpienie dr Kurta Steyera, austriackiego ministra zdrowia i ochrony środowiska, honorowego organizatora i protektora Sympozjum. Przedstawione zostały sprawozdania z obrad plenarnych i pracy obu zespołów oraz przyjęta Deklaracja Wiedeńska (rezolucja) o nieodzowności szybkiego objęcia ochroną środowiska przyrodniczego na całym świecie oraz o edukacji środowiskowej.

W sobotę 11 czerwca po południu odbyła się wycieczka do Międzynarodowego Instytutu Analizy Systemów w Laxenburgu oraz nad Neusiedler See połączona z przejażdżką po jeziorze i zwiedzaniem tamtejszych rezerwatów ptasich.

Wiesław Stawiński